

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

INTERMEDIATE LEVEL OF SPOKEN SANSKRIT

DR. ANURADHA CHOUDRY

**DEPARTMENT OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
IIT KHARAGPUR**

Lecture 41: Introduction of nouns (m/f/n) ending with 'r' in the three *vacanas*

CONCEPTS COVERED

- ❑ Introduction to the पुंलिङ्ग (pumliṅga – masculine), नपुंसकलिङ्ग (napuṁsakaliṅga – neuter) and स्त्रीलिङ्ग (strīliṅga – feminine) words ending with ऋकार (ṛkāra – letter ‘ṛ’) in all the vacanas
- ❑ Practice of धातुरूप (dhāturūpa – verb conjugation)
- ❑ Building of vocabulary

**परिचयः paricayaḥ - Introduction of
3rd Person Nouns in the Singular, Dual and Plural
(m, n and f 'r' ending)**

with अभ्यासः (abhyāsaḥ) - Practice

वचनम् -> vacanam	एकव. ekava.	एकव. ekava.	एकव. ekava.	द्विव. dviva.	द्विव. dviva.	द्विव. dviva.	बहुव. bahuva.	बहुव. bahuva.	बहुव. bahuva.	प्रयोगः	अभ्यासः	ऋकारान्त पु	ऋकारान्त स्त्री
विभक्तिः - vibhaktiḥ	दातृ/पितृ	मातृ	धातृ	दातृ/पितृ	मातृ	धातृ	दातृ/पितृ	मातृ	धातृ			दातृवत्	दुहितृ
प्रथमा prathamā	दाता dātā	माता	धातृ dhātr	दातारौ dātārau	मातरौ mātarau	धातृणी dhātrṇī	दातारः dātārah पितरः pitarah	मातरः mātarah	धातृणि dhātrṇi	अस्ति ... / वर्तते		विधातृ / श्रोतृ	स्वसृ
द्वितीया dvitīyā	दातारम् pitaram	मातरम् mātaram	धातृ dhātr	दातारौ dātārau	मातरौ mātarau	धातृणी dhātrṇī	दातृन् dātṛn	मातृः mātrḥ	धातृणि dhātrṇi	पश्यति ... ज्ञापयति		स्रष्टृ / सवितृ	ऋकारान्त नपु
तृतीया tritīyā	दात्रा dātrā		धातृणा dhātrṇā धात्रा dhātrā				दातृभिः dātrbhiḥ		धातृभिः dhātrbhiḥ	गच्छति ... आलपति		अभिनेतृ / कर्तृ	---
चतुर्थी caturthī	दात्रे dātre		धातृणे dhātrṇe धात्रे dhātre	दातृभ्याम् dātṛbhyām			दातृभ्यः dātṛbhyah			ददाति... / नमः	प्रयच्छति	पितृवत्	---
पञ्चमी pañcamī										नयति...	स्वीकरोति		---
षष्ठी ṣaṣṭhī	दातुः dātuḥ		धातृणः dhātrṇah धातुः dhātuḥ			धातृणोः dhātrṇoh धात्रोः dhātroḥ	दातृणाम् dātṛṇām			कार्यम् / अस्ति	समीपे		---
सप्तमी saptamī	दातरि dātari		धातृणि dhātrṇi धातरि dhātari				दातृषु dātṛṣu			प्रीतिः / बलम्	शान्तिः		---
(सम्बोधनम्) (sambodhanam)	हे दातः he dātah		हे धातः he dhātah हे धातृ he dhātr	हे दातारौ he dātārau हे पितरौ he pitarau	हे मातरौ he mātarau	हे धातृणी he dhātrṇī	हे दातारः he dātārah हे पितरः he pitarah	हे मातरः he mātarah	हे धातृणि he dhātrṇi	शृणोतु			

सम्भाषणम् (sambhāṣaṇam) - Conversation

सुभाषितम् subhāṣitam

जन्मदाता अन्नदाता विद्यादाता ^{था+ए}तथैव च।
janmadātā annadātā vidyādātā tathaiiva ca |

कन्यादाता भयत्राता ^{च+ए}पञ्चैते पितरः स्मृताः।
kanyādātā bhayatrātā pañcaite pitarah smṛtāḥ |

The giver of birth, the giver of food, the giver of knowledge,
the giver of daughter(in marriage), and the protector from fear,
are considered as the five fathers as per the scriptures.

India: The Home of Dreams

If there is one place on the face of earth where all the dreams of living men have found a home from the very earliest days when man began the dream of existence, it is India!

Romain Rolland

French dramatist, Novelist, Essayist, Art Historian and Mystic

Nobel Laureate for Literature in 1915

(29th January 1866 – 30th December 1944)

Conclusion

References

- ❑ Narendra. (1997). *Functional Sanskrit: its communicative aspect*. Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
- ❑ Narendra. (2003). *Speak Sanskrit: the easy way*. Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
- ❑ My India My Pride - Quotes on India: Know India. (n.d.). Retrieved October 1, 2019, from Know India: <https://knowindia.gov.in/my-india-my-pride/quotes-on-india.php>

समतास्तु ते
samatāstu te

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

*Thank
you*

